

EROZE DEMOKRACIE VEŘEJNOST POVAHA MOCI (VĚDĚNÍ A DŮVĚRA)

21. 3. 2026

DOBŘE VLÁDNUTÍ

WWW.KARELMULLER.EU

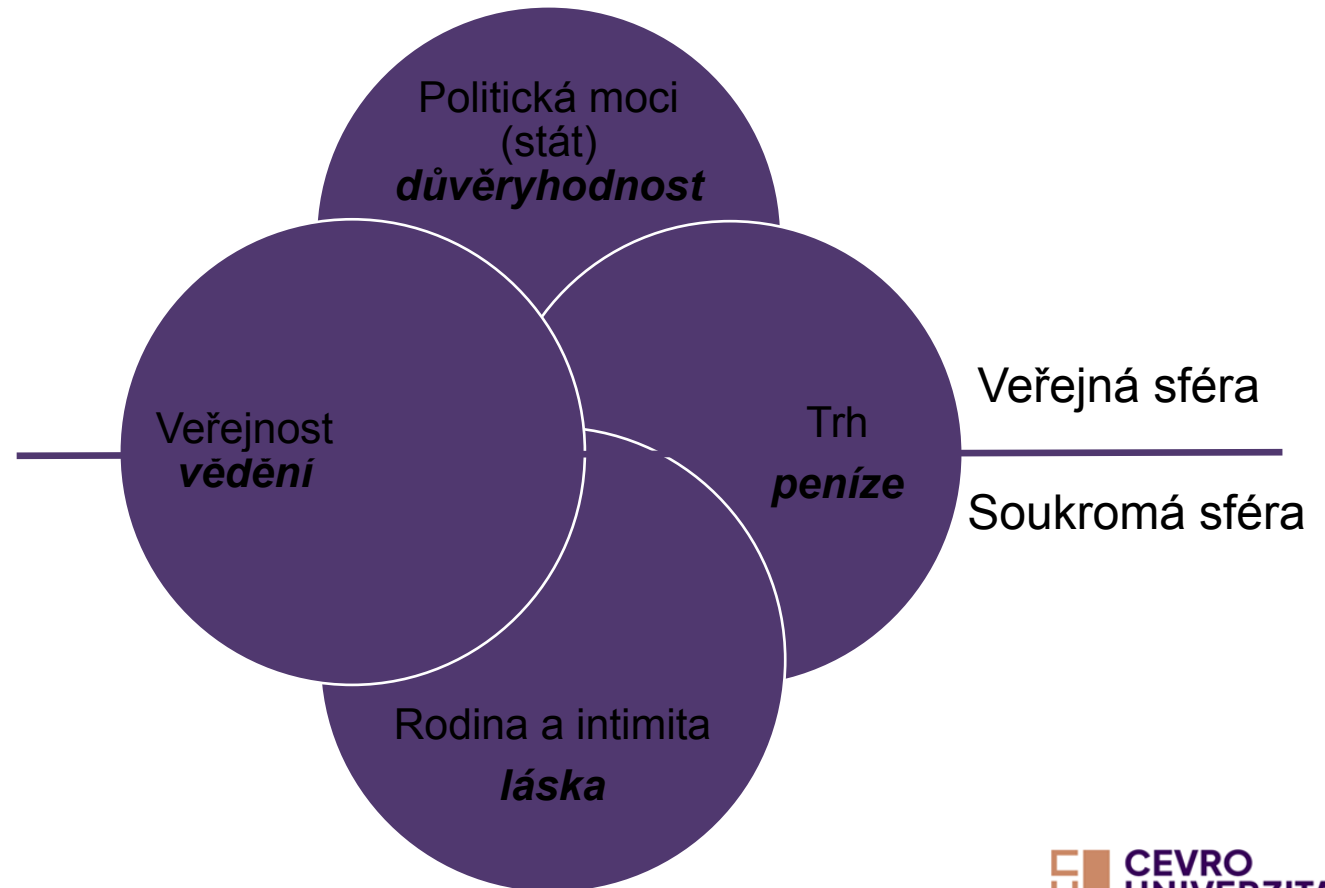
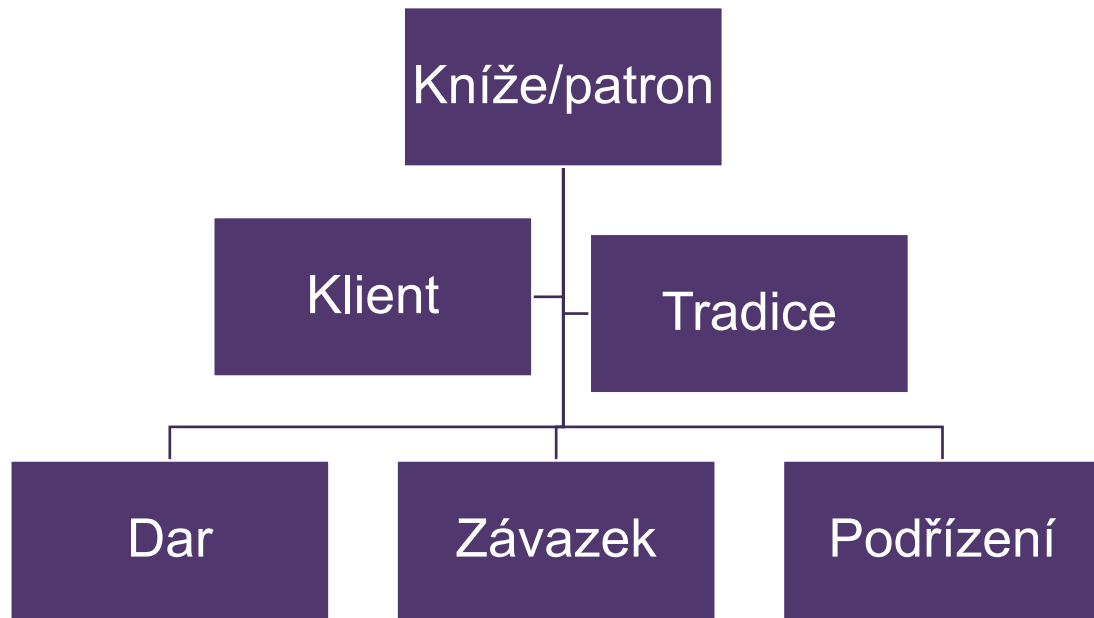

PERSPEKTIVA SOCIÁLNÍ DIFERENCIACE

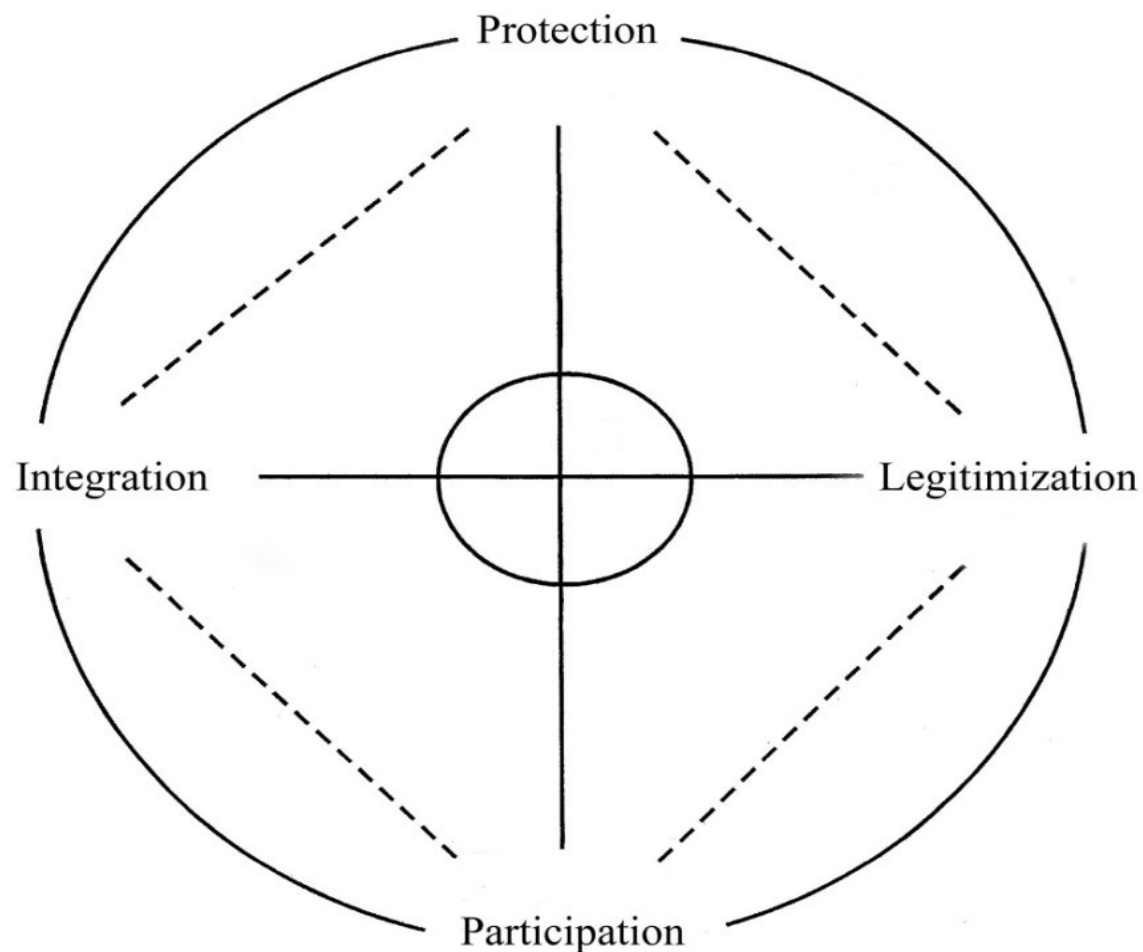
UNIVERZALIZUJÍCÍ MÉDIA MOCI (NIKLAS LUHMANN)

KLIENTELISMUS & LIBERALISMUS

PATRONÁŽ & INSTITUCE

OBČANSKÁ SPOLEČNOST A DOBRÉ VLÁDNUTÍ

Rizika (třeba umenšovat)

- Zneužívání moci, ale i slabý stát ...
- Pasivita, apatie, ale i nadbytek participace
- Krize důvěry, ale i nekritická důvěra
- Atomizace, anomie, ale i nacionalismus

VEŘEJNÁ SFÉRA/OBČANSKÁ SPOLEČNOST

JÜRGEN HABERMAS, CHARLES TAYLOR ...

Mimo-politická (x politická sféra)

Sekularizovaná

1962

Kritická

Rovnostářská

Otevřená

Transparentní

Racionální

Dialogická

Osvojování si veřejné kritiky!

Karel Havlíček Borovský !!!

Dvojí pojetí veřejného mínění

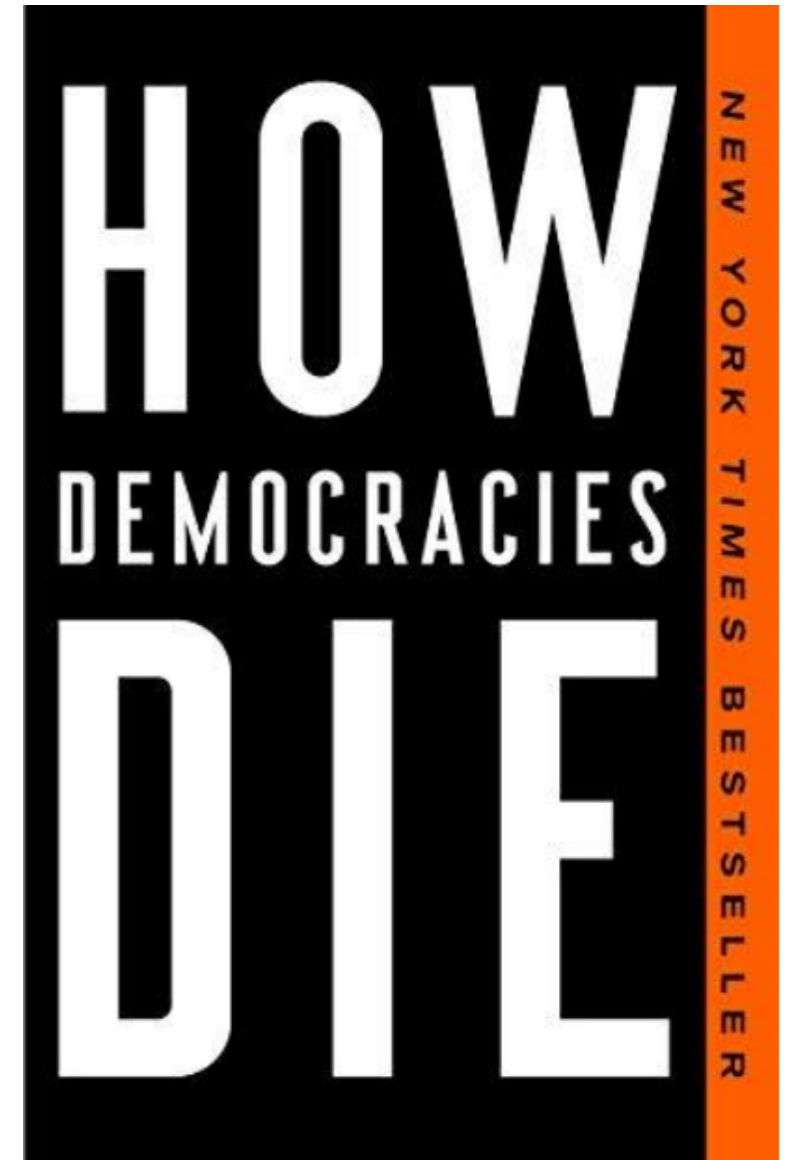
Veřejné mínění (produkt reflexe, produkt diskuse; aktivně sdílený konsenzus)

Veřejné mínění (agregát soukromých názorů; *diktatura* názorů; každý má svojí pravdu)

Coffee house, salóny, stolní společnosti, měšťanské/ řemeslnické besedy ...

Steven Levitsky Daniel Ziblatt 2018

INDIKÁTORY ODKLONU OD DEMOKRACIE

- How can we recognize dangerous autocrats?
- Rejecting or weak support for democratic rules
- Delegitimizing political opponents
- Tolerating or invoking violence
- Readiness to confine civic rights including media
- Jak se bránit?
- Spolupracovat anebo Firewall/Cordon Sanitaire?
- Spolupráce se nemusí vyplatit... (?)

EROZE DEMOKRACIE/DEMOCRATIC BACKSLIDING

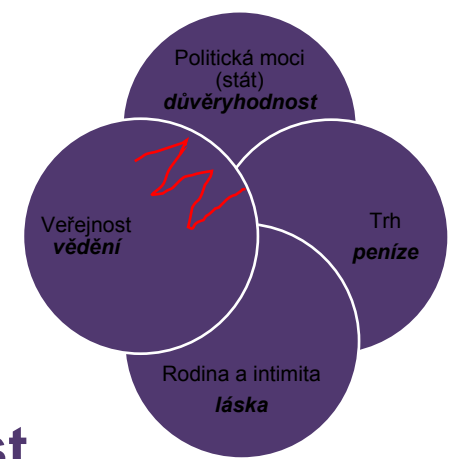
Osm nesamozřejmých samozřejmostí (HU, USA, SVK, RUS ... nacismus, fašismus, komunismus ...)

1. **Demokracie a liberalismus jsou dnes neoddělitelné**
 - otevřenost ve tvorbě většiny, legitimita versus efektivita
2. **Eroze nebývá lineární, bývá skoková**
3. **Obranou není blokovat všechny změny**
 - demokracii nelze jen bránit, třeba i rozvíjet
4. **Autoritáři využívají komplexnosti a liberálnosti demokracie**
5. **Jsou chytrí: metoda pokus – omyl jim stačí a funguje**
6. **Změny režimu začínají dávno předtím, než se začnou měnit zákony**
7. **Útoky na důvěru/instituce (nedůvěra je vstupenkou pro klientelismus i autoritářství)**
8. **Kulturní války jsou kouřová clona**

VĚDĚNÍ JAKO MÉDIUM MOCI

SCIENTIA EST POTENTIA (FRANCIS BACON, †1626)

Vědecké vědění nahradí běžné vědění, poznání nahradí nevědomost, pravda vystrnadí omyl (A. Comte, †1857), Proč to nenastalo?

Jaká jsou omezení „vědění“ jako zdroje moci? (mobilita, akumulace, institucionalizace, komodifikace, nedůvěra (vědění nejsou informace/poznatky!))

Alternativní média moci: peníze (trh), důvěra (politika), láska (soukromí/rodina)

Režimy pravdy/vědění/legitimity (J. Habermas)

- Faktické, (atomizované vědění), vědecké, formální, explicitní, diskursivní, tvorba zákonů
- Intersubjektivní, (kolektivistické vědění), tradiční, sdílené, běžné, implicitní, rutina
- Kongruentní, (charismatické, spasitelské vědění)

PROSTÝ ROZUM

REFLEXIVITA MEZI RUTINOU A VĚDOU

POČASÍ X KLIMA

Běžné vědění

- Počasí – tady a teď
- Orientace na smyslovost, konkrétní zkušenost
- Každodennost, rutina
- Samozřejmost, stereotypní
- Zaměřené k jednání, rozhodování
- Sdílené vědění, konformita
- Snadno se šíří (netřeba ověřovat)

Odborné vědění

- Klima – univerzalita
- Abstraktní, vytržené z kontextu
- Pochybování, kritika
- Diskursivní proces, polemika
- Odtržené od běžné zkušenosti, porozumění
- Specializované, rozptýlené, nerovnoměrné
- Omezené šíření (potřeba dvojí hermeneutiky)

NE/VĚDĚNÍ, JEDNÁNÍ, DŮVĚRA, INSTITUCE ...

Šíření vědeckého vědění je omezené (?)

Vědění (kolektivní) je vztahový pojem: aktivita, receptory, komunikátory, popularizátory, média ...

Meze vědění jsou dány omezením našeho vnímání i jednání!

Jak vzbudit zájem o vědění? Nabídnou příležitosti k jednání! Role institucí, vzdělání ...

Sociální funkce ignorance: dobrovolná, pohodlná, útěšná, tlumící, psycholog. ochrana

Vědění, důvěra, politika (Jak to vše propojit?) aneb Umí se demokracie poučit ze svých chyb?

PŘÍKLADY PŘEKÁŽEK PŘENOSU VĚDECKÉHO VĚDĚNÍ NA ÚROVEŇ BĚŽNÉHO VĚDĚNÍ (SHRNUTÍ)

Na úrovni veřejné správy

- Klientelismus, nepotismus, korupce
- Vrchnostenský přístup, neefektivita, ritualizace byrokracie, nečinnost
- Uzavírání: slabá reflexivita institucí (close opportunity structure), Absence přístupových bodů

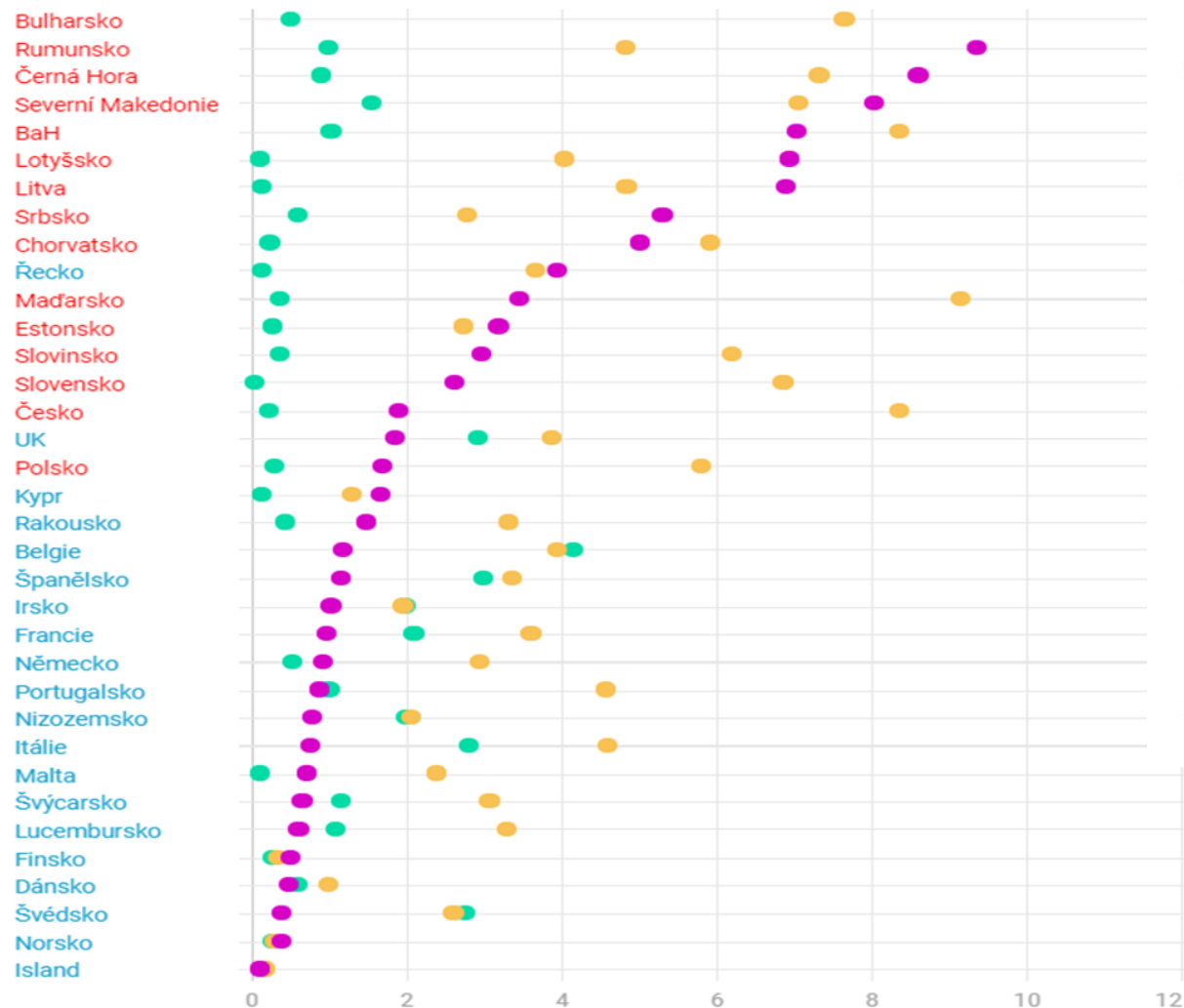
Na úrovni občanské společnosti

- Nezájem o věci veřejné, o politiku, pasivita, apatie
- Nízká míra odpovědnosti za instituce (ne-vlastenectví)
 - odcizení či vypjatý etatismus
- Nízká míra institucionální důvěry a stigmatizace politiky
- Nízká míra mezilidské důvěry
 - Občanská nedůvěra - nedůvěra v (kolektivní) jednání
- Ustrašenost, uzavřenost změnám, vysoká míra konformity
- Ekonomické faktory: komodifikace „pravdy“, slabost středních tříd ...

Počet úmrtí ve třech vlnách covidu

Poloha teček umožňuje porovnat, které ze tří období bylo v dané zemi nejhorší.

● 1. 1. 2020 až 31. 8. 2020 ● 1. 9. 2020 až 31. 7. 2021 ● 1. 8. 2021 až 1. 12. 2021

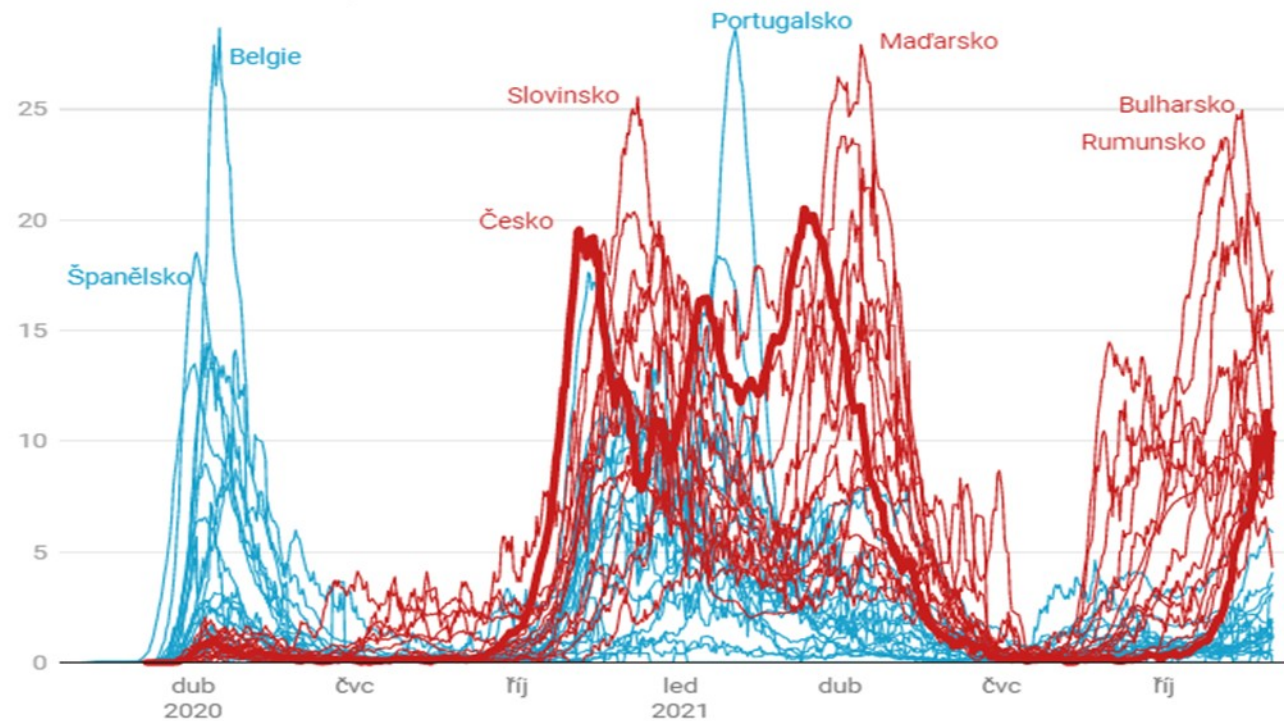

Číslo udává počet covidových úmrtí během vyznačeného období přepočtený na milion obyvatel a jeden den.

Graf: Deník N • Zdroj: Our World in Data • [Stáhnout data](#) • Vytvořeno nástrojem [Datawrapper](#)

Západ Evropy se poučil, východ ne

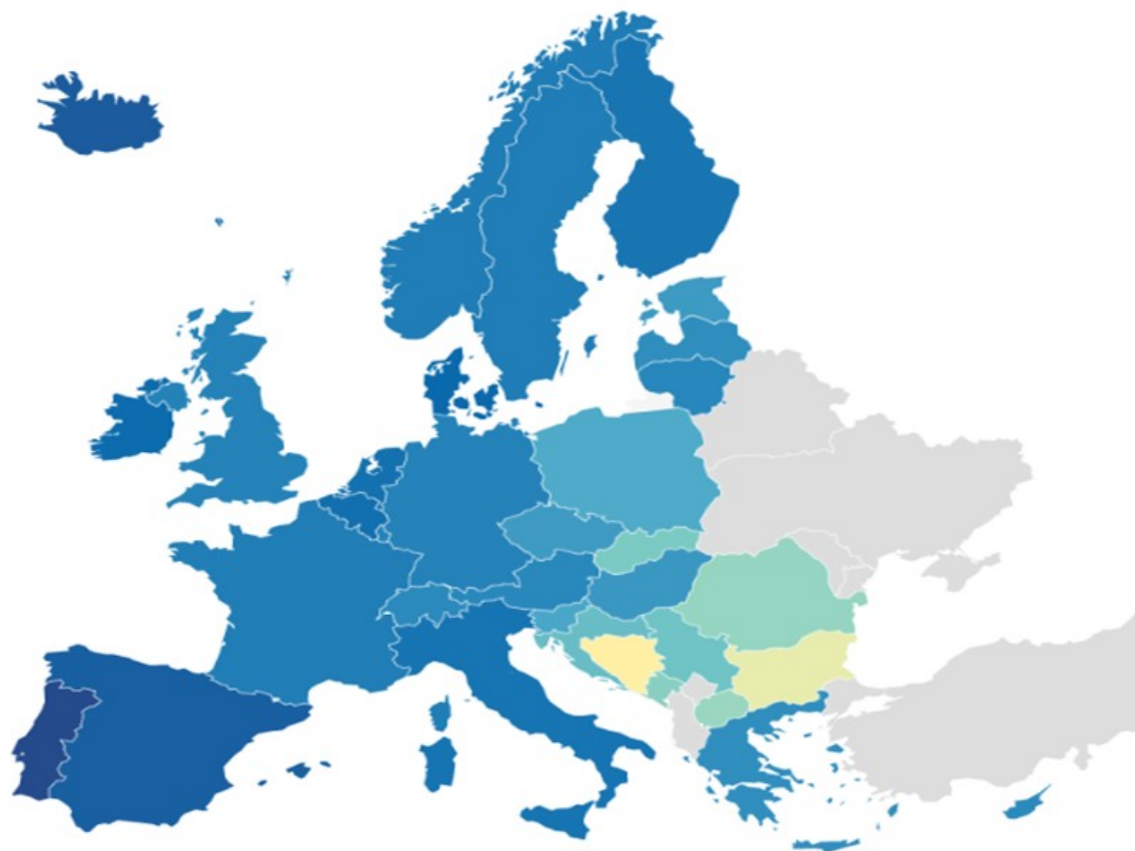
Počet úmrtí na milion obyvatel.

Graf: Deník N • Zdroj: Our World in Data • [Stáhnout data](#) • Vytvořeno nástrojem [Datawrapper](#)

Východ proti covidu očkuje méně

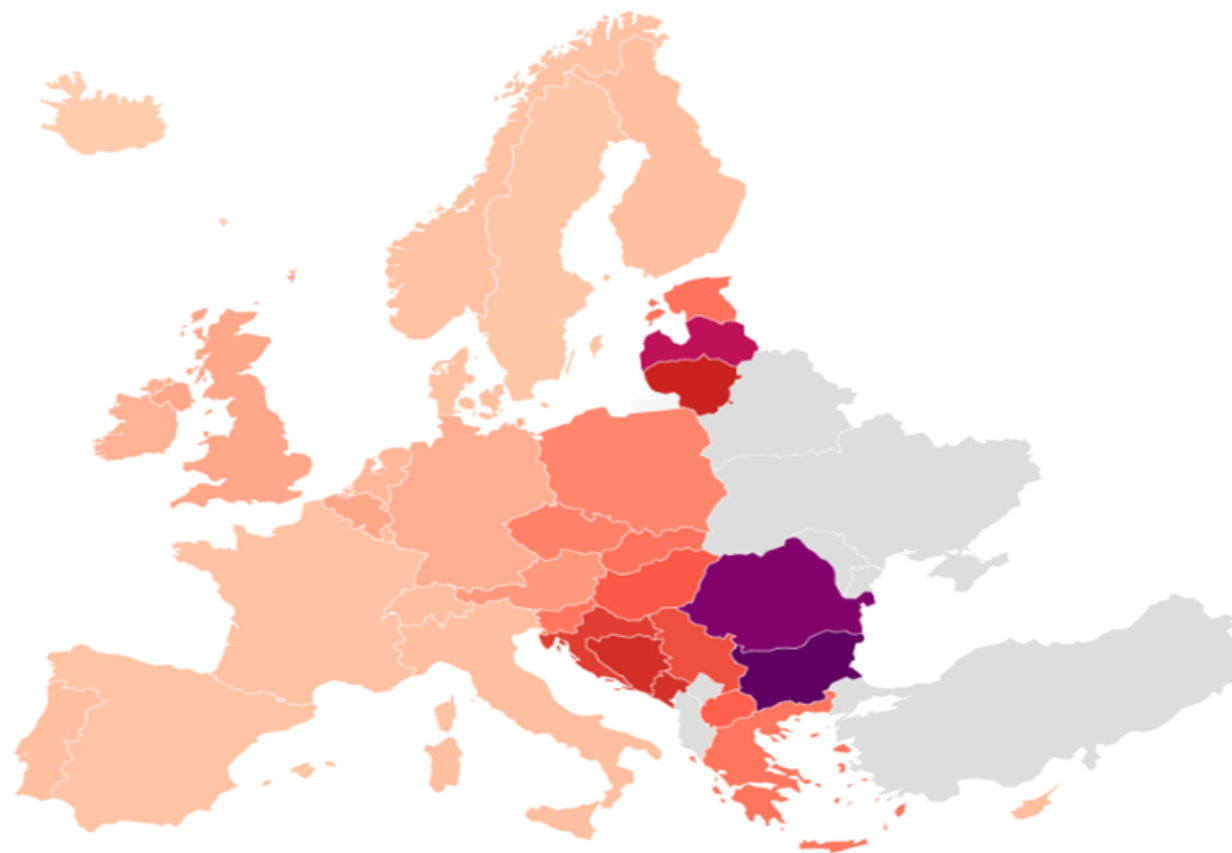
Proočkovanost celé populace k 30. 11. 2021.

[Stáhnout data](#) • Vytvořeno nástrojem [Datawrapper](#)

Na východě se na covid umírá více

Počet covidových úmrtí na 100 000 obyvatel za období 1. 10. – 1. 12. 2021.

Mapa: Deník N • Zdroj: Our World in Data • [Stáhnout data](#) • Vytvořeno nástrojem [Datawrapper](#)

SLABINY DEMOKRACIE V ČESKU

NÍZKÁ INSTITUCIONÁLNÍ TVOŘIVOST

- **Nezájem o politiku (de-politizace)**
 - Omezený rekrutační rezervoár politických elit
 - Slabá veřejná kontrola politických institucí
 - Nedostatek (absence) zpětných vazeb
- **Stigmatizace politiky (politici x tzv. obyčejní lidé)**
 - Česko je země s negativním vůdcovským klimatem
 - Nízká důvěra v politické strany a parlament
 - Dominance negativních zpětných vazeb
 - Obranný efekt uzavírání se, vyhoření, zcyničtění
 - Začarovaný kruh stigmatizace, negativní selekce
- **Despekt k diskusi a nerealistická očekávání**
 - Frustrace, deziluze na straně veřejnosti
 - Omezená reflexivita, efektivita institucí
 - Manipulativní, demonstrativní publicita, krize legitimacy/důvěry (př. pandemie, povodně)

HOW IMPORTANT IT IS IN YOUR LIFE: POLITICS

(VERY IMPORTANT; RATHER IMPORTANT; NOT VERY IMPORTANT; NOT IMPORTANT AT ALL)

WVS TIME-SERIES (1981-2020).

	staré státy EU						Česko						nové státy EU					
1989-1993	8	28	36	38	24	62	9	28	37	41	21	62	9	23	32	40	24	65
1994-1998	8	27	35	41	24	64	3	22	25	45	29	74	6	18	24	41	34	74
1999-2004	8	30	38	41	20	61	6	25	31	48	19	67	5	19	25	42	31	73
2005-2009	10	35	44	37	18	55	5	16	21	42	35	77	5	19	24	42	33	75
2010-2014	9	33	42	40	18	57			0			0	4	18	23	43	34	77
2017-2020	11	38	49	35	15	50	6	19	25	44	29	73	9	22	30	37	32	69
	protestanská Evropa						katolická Evropa						ortodoxní Evropa					
1989-1993	9	33	42	40	17	57	8	22	30	37	30	67	10	24	34	39	24	63
1994-1998	8	31	39	43	18	61	6	17	23	39	37	76	7	19	26	40	31	71
1999-2004	8	34	42	42	15	57	7	23	29	42	28	70	8	24	32	40	26	66
2005-2009	9	38	47	39	13	52	8	26	34	39	26	65	8	25	34	38	27	65
2010-2014	10	39	49	39	11	50	4	18	22	44	33	78	7	19	26	40	33	73
2017-2020	11	45	56	36	8	43	10	30	39	37	24	60	10	21	31	35	31	66
	bývalý Západ						Evropská unie						bývalý Východ					
1989-1993	8	29	37	38	24	61	8	27	35	39	24	63	9	23	32	40	23	63
1994-1998	8	28	35	41	23	63	7	22	29	41	29	69	6	18	25	41	32	73
1999-2004	8	30	38	41	20	61	7	27	34	41	23	65	6	22	28	41	28	69
2005-2009	10	35	45	37	17	54	8	30	38	39	22	61	6	21	28	41	30	71
2010-2014	9	33	42	40	18	57	7	27	34	41	25	66	5	19	25	42	32	75
2017-2020	11	38	49	35	15	50	10	34	44	35	20	55	8	22	30	37	30	67

Q 4: How important it is in your life: **Politics** (very important, rather important, not very important or not important at all)

WVS time-series (1981-2020).

	Německo						Rakousko						Řecko					
1989-1993	10	34	44	41	13	54	7	27	34	38	25	63			0			0
1994-1998	11	40	51	39	10	49			0			0			0			0
1999-2004	9	30	39	41	19	60	10	31	41	43	15	58	9	27	36	40	23	63
2005-2009	8	33	41	40	17	57	11	30	41	42	17	59	14	38	52	30	18	48
2010-2014	10	34	44	43	13	56			0			0			0			0
2017-2020	15	51	66	26	6	32	11	39	50	36	13	49	10	23	33	32	34	66
	Nizozemí						Polsko						Bulharsko					
1989-1993	12	41	53	33	13	46	10	27	37	38	19	57	15	30	45	39	13	52
1994-1998			0			0	7	23	30	37	30	67	7	18	25	41	31	72
1999-2004	10	46	56	36	7	43	7	23	30	45	23	68	7	22	29	45	20	65
2005-2009	9	44	53	34	12	46	6	22	28	41	29	70	7	21	28	41	29	70
2010-2014	3	37	40	46	12	58	5	28	33	45	22	67			0			0
2017-2020	6	48	54	37	8	45	8	36	44	34	22	56	12	24	36	35	27	62
	Švédsko						Itálie						Rumunsko					
1989-1993	11	34	45	39	15	54	7	23	30	35	34	69	4	16	20	37	40	77
1994-1998	11	36	47	41	12	53			0			0	7	18	25	37	36	73
1999-2004	11	43	54	37	8	45	8	26	34	42	24	66	5	20	25	33	41	74
2005-2009	11	41	52	37	9	46	10	32	42	34	23	57	5	18	23	37	38	75
2010-2014	17	45	62	28	9	37			0			0	6	17	23	38	38	76
2017-2020	21	54	75	20	5	25	11	35	46	35	18	53	10	14	24	33	42	75
	Dánsko						Španělsko						Srbsko					
1989-1993	8	35	43	41	15	56	6	15	21	32	45	77			0			0
1994-1998			0			0	8	15	23	32	43	75	7	17	24	42	32	74
1999-2004	8	33	41	44	14	58	6	16	22	39	38	77	5	20	25	45	29	74
2005-2009	12	43	55	39	6	45	6	21	27	39	33	72	6	20	26	44	29	73
2010-2014			0			0	6	16	22	41	37	78			0			0
2017-2020	8	38	46	45	8	53	14	26	40	36	24	60	6	19	25	40	34	74
	Švýcarsko						Slovinsko						Rusko					
1989-1993	11	30	41	35	22	57	7	17	24	47	25	72	11	25	36	40	19	59
1994-1998	6	31	37	42	19	61	3	12	15	47	38	85	8	19	27	43	29	72
1999-2004			0			0	2	12	14	45	40	85	8	30	38	40	21	61
2005-2009	12	38	50	36	12	48	3	13	16	49	34	83	8	27	35	40	22	62
2010-2014			0			0	2	10	12	47	41	88	7	20	27	40	30	70
2017-2020	10	41	51	40	9	49	4	13	17	46	37	83	11	27	38	38	23	61
	Finsko						Francie						Ukrajina					
1989-1993	3	22	25	50	22	72	8	24	32	33	33	66			0			0
1994-1998	3	16	19	50	29	79			0			0	6	22	28	39	27	66
1999-2004	3	16	19	54	25	79	8	27	35	35	29	64	11	26	37	36	23	59
2005-2009	3	26	29	46	24	70	12	37	49	30	21	51	10	27	37	35	26	61
2010-2014			0			0			0			0	7	21	28	42	30	72
2017-2020	6	38	44	45	9	54	9	30	39	34	27	61	8	21	29	31	25	56

THANK YOU FOR YOUR ATTENTION

Jungmannova 17 | 110 00 Praha 1 | Česká republika

www.karelmuller.eu